Вся справа в оцій гілці тополі з широким зеленим листям. Вона лізла просто в вікно, і, глянувши на неї, Юрко враз забував, що він сидить у класі. Перед очима з'являлася річка з теплою, тихою водою, очерет з того боку берега і круча — з цього.

Річка поставала в уяві так яскраво, що Юрко навіть поворушив великим пальцем ноги, ніби намацуючи раків, що живуть у норах під водою і яких він так любить ловити.

І саме в цю мить, коли він весь полинув у думки про раків, пролупав голос викладача:

— Суворовець Берестовий Юрій!

Юрко здригнувся від несподіваного оклику. Вій рвучко встав, зробив правою ногою крок з-за парти вбік, приставив, клацнувши закаблуком, ліву ногу і завмер струнко.

— Відповідайте на запитання,— сказав викладач, допитливо позираючи на хлопця.

Біля класної дошки стояв Саня Чуб і, зосереджено зморщивши лоба, дивився на географічну карту кудись на північ Сибіру, в район мису Челюскіна. Запитання викладача стосувалося, мабуть, північного узбережжя.

— Чого ж ви мовчите? Ви чули запитання?

Юрко почервонів.

— Чув,— сказав він в надії, що викладач поставить якесь навідне питання. Але той і не думав допомагати суворовцю.

Весь клас в напруженій мовчанці стежив очима за відмінником по географії Юрієм Берестовим.

Юрко набрав у груди повітря, прослідкував ще раз за поглядом Сані Чуба, спрямованим на Таймирський півострів, і навгад випалив:

— Мис Челюскін.

Клас вибухнув реготом.

Навіть Саня Чуб, хвилину тому такий засмучений, тепер сміявся — аж виступили сльози з очей.

— Бія і Катунь,— сказав викладач, коли регіт вщух.— Бія і Катунь утворюють ріку Об. Сором, суворовець Берестовий Юрій! Сором сидіти в класі і не слухати.

Суворовці, які вже перестали сміятися, тепер серйозно дивилися на свого розгубленого товариша.

— Суворовець Берестовий Юрій,— продовжував викладач,— ви майбутній офіцер. Про це ви ніколи не повинні забувати! Подумайте, чи гідна офіцера ваша поведінка? Ви, по-перше, були неуважні до своєї основної роботи — до навчання. Офіцер без серйозних знань — не офіцер. По-друге, ви сказали неправду, ніби чули моє запитання. Зрозумійте тільки! Офіцер — зразок для всіх, і... сказати неправду! По-третє, ви самі себе поставили в смішне становище. Ви сунулися в воду, не спитавши броду. Так?

Викладач зробив паузу і замислився. Юрко, червоний як варений рак, стояв, чекаючи продовження розмови.

— Гадаю, ви самі зрозумієте усю неприпустимість вашої сьогоднішньої поведінки. Я не розкажу про цей випадок вашому

офіцеру-вихователю тільки тому, що надіюся на вас, як на серйозного хлопця, який сам усвідомить свою помилку.

Викладач був цілком правий. Але Юрко не міг же йому пояснити, що виною всьому ота зелена гілка, і стояв розгублений і знищений.

— Сідайте, суворовець Берестовий Юрій.

Хлопець зробив крок лівою ногою до парти, клацнув закаблуком правої і сів. До кінця уроку він ні разу не глянув у вікно, і як тільки викладач задавав питання, щоразу підводив руку. Але у викладачів дивна звичка: вони майже ніколи не питають тих, хто вивчив урок і уважний в класі. А варто хлопцеві тільки на хвилину замислитися і подумати, чи водяться раки, навіть не в нашій маленькій річці, а в тій же Бії чи Катуні, про яку йде мова на уроці, так відразу і чуєш своє прізвище.

На першому поверсі пролунав сигнал трубача, і довгі високі коридори училища наповнилися шумною юрбою хлопчаків з молодших рот та поважними постатями юнаків з першої і другої роти. Три уроки скінчилися, і зараз мав бути другий сніданок. Лунали голоси сержантів:

— П'ята рота, на сніданок лаштуйся!

— Третя рота, лаштуйся!

— Четверта рота, струнко!

— Рівняйсь! Струнко!

За якусь хвилину замість метушливої юрби по довгих коридорах стояли вишикувані в два ряди суворовці, а ще через хвилину пролунав карбований крок сотень ніг.

Після другого сніданку — ціла година перерви. Юрко охоче проміняв би сніданок на прогулянку до річки. Але нічого не поробиш, спочатку треба поснідати, а потім уже їхнє відділення шеренгою вийде з училища і на березі річки розсиплеться веселою юрбою. Він, звичайно, ловитиме раків. Ловитиме, не вилазячи з води, аж поки не пролунає команда "лаштуйсь!".

На прогулянці він сам скаже офіцеру-вихователю про все, що трапилося на уроці географії. Майор Антонов, якого в перерві між уроками і взагалі у вільний час можна називати просто Іваном Петровичем, зрозуміє суворовця Берестового. Юрко знав це напевно. Коли хлопець усвідомлює свою провину, офіцер-вихователь ніколи не провадитиме з ним довгих неприємних розмов, які так нудно слухати.

В їдальні класне відділення маііора Антонова спинилося біля свого столу. Білий хліб, свіже масло і гарячий кофе, звичайно, душе апетитні, але не треба гаяти багато часу на сніданок. Юркові здавалося, що майор страшенно зволікає з дозволом сісти до столу. Нарешті команда подана. Хлопчик сів і зразу ж простяг руку до тарілки з хлібом.

— Що з вами, суворовець Берестовий Юрій? — здивовано спитав майор.

Юрко відсмикнув руку, витяг з кільця серветку, звичним рухом заправив її за комір і почав сніданок.

Скінчивши їсти, він старанно зібгав серветку, засунув її в кільце і, поглядаючи, як Саня Чуб повільно п'є кофе, нетерпляче засовався на місці.

— Суворовці,— промовив майор,— сьогодні у нас прогулянки до річки не буде.

— Мм... — розчаровано мукнув Юрко.— Чому?

Майор не зробив йому ніякого зауваження, але Юркові було досить і того погляду, який кинув на нього офіцер-вихователь:

— Сьогодні ми почистимо ґудзики у себе на мундирах і попідшиваємо свіжі комірці. А після обіду аж на три години підемо до річки.

— Чудово! — вигукнув Ігор Бродов.— А після того як почистимо ґудзики, пограємо в футбола у дворі училища.

— Безперечно,— згодився Іван Петрович.

Юрко не бачив у всьому цьому нічого чудового. Футбол! Хіба можна рівняти футбол до ловіння раків? Після обіду! А може, після обіду почнеться вітер і річка неприємно посиніє і стане непривітною, холодною. Яка охота тоді купатися? А зараз в очереті пронизливо кричить водяний птах і вода тепла-тепла... А коли ступиш босою ногою на землю, як приємно лоскоче трава підошву ступні...

В класі відчинено вікна, повітря посвіжішало, і тополя стала зовсім неможливою. Вона простягала своє гілля аж у вікно, а листя видавало той міцний і неповторний запах, як це буває тільки у велику спеку.

Юрко не витримав. Він поклав під парту крейду для чистки ґудзиків і озирнувся. Іван Петрович сидів біля свого столика в кутку класу, заглибившись в зошит з якимись записами.

"Не помітить",— подумав Юрко і потихеньку вислизнув з класу.

Швидко взявши картуз, він збіг по сходах униз і вийшов на вулицю. За п'ятдесят хвилин він встигне покупатися, половити раків і повернутися в училище до початку четвертого уроку. А ґудзики він почистить увечері, перед тим як лягати спати.

Швидко пройшов він один квартал, тепер повернути праворуч, пройти ще квартал, і можна спускатися до річки. Він висунувся за ріг і раптом притишив ходу: спереду повільно йшов офіцер. Офіцер був незнайомий, але він має право поцікавитися, куди йде суворовець і чи має він записку про звільнення. До того ж не можна опережати старших, не спитавшись у них на це дозволу. А офіцер ішов так помалу, паче навмисне.

Що робити? Повернути назад? Це було б найкраще: на серці так чогось неприємно шкребе... Але річка була вже зовсім близько. Він встигне повернутися... Юрко обсмикнув гімнастьорку і рішуче прискорив крок.

— Товаришу старший лейтенант, дозвольте пройти вперед,— з внутрішнім тремтінням сказав Юрко, наздогнавши офіцера.

Той, зайнятий своїми думками, замислено кивнув головою.

Схвильований, боячись, що офіцер роздумає й спинить його, хлопець швидко проминув останні будинки. Внизу з заростей виблискувала річка. Тепер уже нічого не страшно. На ходу розстібаючи сорочку, Юрко знайомою стежкою пройшов через лісок і опинився на березі.

Через хвилину він уже був у воді і, схопившись рукою за кущ лози, намацував ногою нори. Але дивна річ. Тепер, коли його бажання було здійснено, він не відчував ніякої насолоди. Він витяг рака, великого, з товстими клешнями, але і це не викликало ніякої радості. Шукаючи ногою рачачі нори, він думав про товаришів, котрі зараз чистять ґудзики, і на серці стало враз так неспокійно.

Пронизливий крик водяного птаха, що сховався десь в очереті, тільки посилював цей тривожний, непевний настрій.

Ні, негаразд він зробив. Навіщо йому це купання? Невже не можна було почекати до кінця уроків і піти на річку з усім класом?

Вода в річці здалася холодною, ловіння раків — зовсім нецікавою вправою.

Годі! Треба швидше виправити свою помилку. Швидше повернутися назад!

Юрко випустив гілку, за яку тримався. Лозина цьвохнула і, зачепивши хлопця по голові, збила з нього картуз, що, вмить підхоплений течією, поплив на середину річки. Юрко кинувся за ним уплав і, вхопивши картуза рукою, повернув назад, з кожним змахом руки занурюючи його глибоко під воду.

Тільки на березі він помітив свою необачність. В якому стані був картуз! Треба було зразу, як він спіймав його, надіти на голову, а тоді вже пливти.

Як тепер він піде? Суворовець у мокрому, пом'ятому картузі не має права показатися на вулиці.

Хлопець вирішив викрутити картуза, від чого той зовсім втратив форму. Хвилюючись, гарячковими рухами він розправив його і повісив на гілку сушитися.

Оце так! Тепер він може спізнитися і на урок! Спізнитися на урок! За два роки свого перебування в училищі він пам'ятав тільки один випадок, коли хтось з суворовців спізнився на кілька хвилин на заняття. За це він дістав найсуворіше стягнення.

Коли висохне цей клятий картуз? Може, доведеться спізнитися і йому, та не на одну-дві хвилини, а може, на цілих десять або й двадцять? Юрко доторкнувся до матерії. Вона була зовсім мокра.

Наряд поза чергою! Який сором! Про це буде оголошено перед ротою, а може, і перед усім училищем. А що, коли зріжуть погони? Що тоді? Ходити без погонів і зустрічати презирливі, холодні погляди усіх. Кожен суворовець намагатиметься обходити його стороною.

А Іван Петрович? Він тепер не візьме його під руку і не ніде з ним після занять по довгому коридорові, розпитуючи про Юркові справи і розповідаючи про свої пригоди на війні. Іван Петрович не назве тепер його Юрчиком, не погладить по голові, як то бувало раніш. Навіть під час ігор Іван Петрович звертатиметься до нього: "Суворовець Берестовий Юрій".

В розпачі Юрко схопив рака і пошпурив його в річку.

Іван Петрович може написати листа Юрковій матері. А тоді мати надішле Юркові листа, повного докорів. Мама писатиме, що держава робить для нього все, щоб його, сироту, вивести в люди. Вона нагадає йому про його батька, який загинув на фронті як герой...

Хлопчик озирнув зелень прибережного лісу. Зелене листя було зовсім звичайне, аж ніяк не схоже на листя тієї тополі, що росте біля вікна класу.

— Навіщо я все це зробив? — спитав він сам себе.

Картуз протряхав дуже помалу. Нервуючись, Юрко встав пошукати кращого місця для сушіння. Трава не лоскотала босої ноги, а неприємно колола. Все було не так, як учора і позавчора, коли тут лунав радісний гамір учнів класного відділення майора Антонова.

"Наряд поза чергою!" — знову майнуло в думці. Наряд не страшний! Винуватий, то терпи! Але погляд Івана Петровича... Коли б офіцер-вихователь кричав, загрожував, тоді можна було б особливо не переживати. Ні, він сумно подивиться і скаже: я не сподівався від вас,

суворовець Берестовий Юрій. Не Юрчик, а суворовець Берестовий Юрій. А ще вчора Іван Петрович оголосив при всьому відділенні подяку Юркові за гарні малюнки до літературного журналу, що його видають в училищі. Місяць тому Юрко заявив, що хоче вчитися грати на роялі, і Іван Петрович відразу ж прикріпив до нього вчителя музики. Зовсім недавно сам генерал, начальник училища, потиснув йому руку за вправну їзду верхи. Вчителька танців завжди ставила Юрка за зразок для інших. В щотижневій радіогазеті училища Юрка не раз відзначали як зразкового суворовця. Всі люблять його в училищі, піклуються про нього, а він...

Ні, треба негайно бігти звідси і розповісти Івану Петровичу про все, про все... Хай зріжуть погони, але невдячним він не буде. Він заслужив кару і мужньо її перенесе, якою б важкою вона не була.

Юрко одягся, розправив, як зумів, свій картуз і бігом кинувся від річки. Не звертаючи уваги на прохожих, він швидко пройшов дві вулиці і вскочив до під'їзду училища. З двору пролунав радісний вигук Ігоря Бродова:

— Гол! Гол!

"Їм гарно",— промайнуло в думці у Юри, і він ввійшов у двір.

Іван Петрович стояв у холодку коло стіни і аплодував переможцям, захоплений грою не менше своїх вихованців.

Юрко рішучим кроком попрямував до офіцера-вихователя і, взявши під козирок, сказав:

— Товаришу майор, дозвольте звернутися.

Іван Петрович глянув на бліде, незвичайно стривожене обличчя суворовця і злякано промовив:

— Що сталося, мій хлопчику?

Юркові губи затремтіли. Щось гаряче підкотилося до горла. Так хотілося замість відповіді ткнутися головою в рукав офіцера-вихователя і... заплакати. Але хлопчик взяв себе в руки і трохи хрипким, але твердим голосом розповів про свою провину.

...Увечері суворовці сиділи в класі і готували уроки на завтра. Хто вирішував задачі, хто розглядав географічну карту або виписував на класній дошці англійські слова. Юрко вчив урок, і на серці в нього було легко, гарно і радісно.

А тополя зазирала в вікно і в електричному світлі була фантастично прекрасна, наче з кольорового кінофільму. Але тепер вона не заважала Юркові працювати, а, здається, допомагала...